

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

תובע החזר הלוואה מחבירו והלווה טוען שלא קיבל הכסף

תיק ממונות מס' 1898-עב

צד א': א' ע"י ב"כ הרב חיים אלעזר פרידמן
צד ב': ב' ע"י ב"כ עו"ד י' ניסנבוים

נושא הדיון

א' תובע מב' החזר הלוואה שהלווה לו לתקופה של 3 שנים. א' מצויג שטר בכת"י על ההלוואה, וטוען שמסר לו את הכסף ביד.

ב' מודה שזה כתב ידו אך טוען שההלוואה לא היתה עבורו - והוא מעולם לא קבל כסף זה לידי - אלא היתה מיועדת להשקעה בדירה של בתו שנישאה לבנו של א', ומה שהתחייב לא' להחזיר לו את ההלוואה היה זה בשעה שבני הזוג חיו ביחד והסכים לבקשת מחותנו להשקיע בדירת הילדים סכום כסף נוסף, אך לא היה מתחייב על חשבוננו אילו היה יודע שהזוג יתגרש כעבור זמן לא רב ובנסיבות שקדמו לגירושין. לטענתו, בזמן הגירושין חילקו בני הזוג את הדירה ביניהם, את הקרן ואת הרווחים, וכשתבע אז את הכסף "אמרתי, גט ונגמר" (פרוטוקול הדיון הראשון עמ' 2). אמנם בהסכם הגירושין אין זכר לחוב זה, אך בע"פ זה דובר, ולכן אינו חייב להחזיר אותו כיום.

א' מכחיש וטוען שאת ההלוואה הלווה ונתן לב' לפי בקשתו, ולא היתה לצרכי הדירה של הזוג, והיא היתה כחודש אחרי שהזוג כבר גר בדירתו. ומה שטוען ב' שבחלוקת הדירה ובגט סילקו את כל החובות, הדבר מוכחש מהסכם הגירושין שלא נזכר בו מאומה על סכום ההלוואה הזו למרות שחודש לפני כן תבע אותו א' בבי"ד על הלוואה זו (ב' משיב שאין כל ראיה מהסכם הגירושין כיון שזה פרט זניח בסכסוך).

ב' מציע ששני הצדדים ייבדקו במכונת אמת (פוליגרף) - על חשבוננו - האם א' מסר את כסף ההלוואה לב' או לא, ואם ימצא במכונת האמת שא' משקר ולא מסר הכסף לב', כי אז יוחזק כפרן ולא יהיה נאמן על גירסתו בכלל. תחילה הסכים א' להצעה, אך אח"כ, בעצת מיופה כוחו, חזר בו ואמר שהוא מתנגד לבדיקה במכונת אמת משום שזו אינה ראיה בדיני ממונות עפ"י דין תורה, ועוד, גם לפי טענת ב' שלא קיבל הכסף לידי מ"מ הוא התחייב בכת"י להחזיר את הכסף לא'.

פסק דין (עפ"י דעת הרוב)

התביעה מתקבלת.

(-) אברהם דוב לוין, אב"ד (-) יהושע ווייס (-) דוד יהושע קניג

השאלות לדין

- א. טוען שלווה עבור אחר ולא קבל ההלוואה לידי מעולם.
- ב. התחייב בשטר כת"י על הלוואה וטוען שהחוב כבר סולק או נמחל.
- ג. בדיקת מכונת אמת בדיני ממונות.
- ד. בע"ד שאינו מוכן להיבדק במכונת אמת.
- ה. הסכים תחילה להיבדק במכונת אמת, ולבסוף חזר בו.

תשובה

א. ע"י פס"ד ירושלים כרך ט עמ' נה ואילך מה שכתבו בזה ידידי הדיינים הגר"ש דומז שליט"א שהציא משער משפט דאס חייב עלמו בשטר אע"פ שאנו יודעים שהתחייבות היתה עבור הארענדע חייב לשלם מכיסו. וכן הוכיח מנתה"מ סי' עז ס"ק יא, עיי"ש.

ב. פסק בשו"ע סי' סט סעי' א' וז': הוליא עליו כתב ידו שהוא חייב לו וכו' אפילו נתקיים צדי"ד שהוא כתב ידו אין לו אלא דין מלוה ע"פ צעדים וכו' אבל אם טוען פרעתי נאמן וכשבע היסת וכפטר ואינו יכול לומר שטרך צידי מאי צעי שאינו חושש להניחו צידו כיון שאינו שטר גמור. וברמ"א: וי"א דאינו יכול לומר פרעתי על כתיבת ידו, ואין לדיין בזה אלא מה שענינו רואות. ע"כ. והש"ך ס"ק יד כתב לפענ"ד עיקר כסדרת המחבר שהוא סדרת הגאונים והרי"ף והרמב"ם והרא"ש והרמב"ן וכו', ועיי"ש שמאריך דהעיקר כהסכמת רוב הפוסקים דיכול לומר פרעתי אכתיבת יד, ואפילו לומר קים לי בתפיסה לא מהני.

וע"י פס"ד ירושלים כרך ח עמ' קסח עפ"י רש"י יצמות ל' ב ד"ה כתב, ורשב"א גיטין פו בשמו, דשטר כת"י דין שטר עליו, וכלשון הרשב"א "דשטרא מעליא הוא", ופס"ד שם עמ' רו בשם ח"י רבי שמואל גיטין סי' ז ס"ק ה דכת"י יש לו תורת שטר גמור, אלא שבקובץ שעורים ב"ב אות תרה כתב דכת"י אין לו דין שטר. ואחד מחכמי צריסק אמר בזה עפ"י רמב"ם מכירה פ"א ה"ז כילד בשטר וכו' דמשמע שטר הכתוב בכתב ידו מועיל לקנין קרקע בשטר, וכן משמע ברמב"ם מלוה ולוה פ"א ה"ב לענין שטר מלוה

שטר שנכתב בכתב ידו אם נתנו הלוה למלוה בפני עדים ה"ז מלוה בשטר. ולפיכך יולא שלדעת הרמב"ם שטר הכתוב בכתב ידו חל בו דין שטר להלכותיו השונים - חוץ מדין שעבוד נכסים, משום שאין לו קול - ומהווה הפלא של שטר. אמנם הגאונים שהציא הרמב"ם מלוה ולוה שם סוברים שכתב ידו אינו מהווה הפלא של שטר כי אם דהוי רחיה בעלמא שהלוה הודה שחייב, ע"כ ס"ל שלריך הלוה לומר לעדי מסירה שמסרו בפניהם את כתב ידו חתמו והעידו שנמסר בפניהם. והנה ברמב"ם מלוה ולוה שם ה"ג כתב: הוליא עליו כתב ידו שהוא חייב לו וכו' ה"ז כמלוה ע"פ לכל דבר ואם טען שפרע נשבע היסת ונפטר. וציאר אחד מחכמי צריסק דכתב ידו אינו הפלא של עדות ולכן לא חל בו דין שטר, ואף שהודאת בע"ד כמאה עדים דמי עם כל זה אין כאן הפלא של עדות, משו"ה כתב ידו אינו מעיד כלל שלא פרע כי אינו רק הודאת בע"ד בעלמא שלוה, ולפיכך נאמן הלוה כשטען פרעתי נגד כתב ידו. ודוקא בגט יש גזה"כ מיוחדת של וכתב לה דכתב ידו מהווה הפלא דגט וחלות שם שטר, ברם בנוגע לדברים אחרים אין לכתב ידו חלות שם שטר ואינו כי אם הודאת בע"ד בעלמא.

ובעלם הדין של שטר בכתב ידו אם לא היו עדי מסירה, לדעת הרמב"ם מכירה פ"א ה"ז וטור וש"ע רס"י קלא וטור ס"י מ ומ"מ מכירה פ"א הט"ו הוי שטר, אך כבר כתב בשו"ת רעק"א מכת"י הול' הגר"י גשטטנר חו"מ ס"י ק"ז, וכו"ח תנינא ס"י ז, וש"ת רעק"א החדש ח"ד חו"מ ס"י כו, דהוי ספיקא דדינא, כיון דלהפוסקים כר"א אף בשטרות וס"ל דדוקא עדי מסירה כרתי לא מהני, ומסיק שם וז"ל: עכ"פ בעיקר הדבר נראה בלי פקפוק דלהפוסקים כר"א דדוקא ע"מ כרתי ולא מהני שטר בחתימת עדים, ה"כ בכתב ידו אם מסרו זינו לזינו. עכ"ל.

ובנידון דידן טוען צ' שעם חלוקת הדירה בין הילדים והגט, גמרו זיניהם את כל החובות, וע"כ אינו חייב עוד לפרוע את ההלוואה, וצ' מכחיש, והראיה שזה סכום לא נזכר סכום זה כלל, י"ל שכיון שהחוב הוא בכת"י נאמן הלוה לומר פרעתי, וכיון שנאמן לומר פרעתי נאמן גם לומר שהחוב נגמר ונמחל.

ג. ע"י פס"ד ירושלים כרך 1 עמ' 102 יג שצדיקת מכונת אמת במקרה שהיא מלליחה היא מהימנה בין 80% ל-95%, ויש מקרים שהיא אינה מלליחה כלל. לכן צדיקי ממונות אין מוליאין ממון על פיה. וע"י באר משה ח"ז ס"י צ' אות פ, ובאחרונים המלוינים צ"משפטי ארץ" ח"ב עמ' 102 ואילך.

ד. צפד"ר כרך יב עמ' 93 כתבו: הסירוב של נד' אחד להיחקר במכונת אמת יכול שיהא נסיבה נוספת המוכיחה את הרגלים לדבר. ובתיק ציה"ד צפ"ת מס' 1-21-4927 (פורסם ב"דעת") כתבו צפס"ד שמעין זה מלינו בשו"ת הרא"ש כלל קז, הוצא בסמ"ע ס"י טו ס"ק יג, שאם הנתבע אינו רואה להשיב על כל דבר שחוקר אותו, ודאי רמאי הוא ויכול לפסוק לו כאילו השיב לו ונתברר השקר. אמנם בתיק ציה"ד בחיפה מס' 573821\2 (פורסם שם) כתבו שאין לראות בהימנעות מצדיקת פוליוגרף רחיה חזקה לטובת הנד' שכנגד היות ומהימנות הצדיקה עלמה אינה גבוהה, ותואם הדבר את פסיקת צידה"ג שאין לחייב את

האשה צגין הימנעותה מצדיקת הפוליגרף, ע"י פד"ר כרך יג עמ' 224 ושורת הדין כרך י עמ' רכו ועמ' רס וכרך יז עמ' רסט.

ולפיי"ז נראה שיש לקבל את תביעת צ' לצדיקת מכונת אמת כדי להיפטר, שגם אם אין מוליאין ממון על פיה, מ"מ יש זה צירור - גם אם אינו 100% - מיהו הרמאי, ואם התובע רמאי כי אז אין להוליא ממון מהנתבע, ואם הוא מסרצ להיצדק הרי זה כאילו נצדק ונתצרר ששיקר, וכדברי הרא"ש שהציא הסמ"ע הכ"ל, ואין נזקקין לתובע כשהוא מרומה.

ה. ע"י משפטיך ליעקב ח"ד סי' כג אות י שהתחייבות להיצדק במכונת אמת אינה אלא התחייבות לדברים ויכול לחזור בו.

אברהם דוב לוי.

ב

טענת צ' שהחוב שהתחייב בכת"י נפרע צעת חלוקת הדירה, וצוה נחלקו המחצר והרמ"א צסי' סט סעי' ב אם נאמן לומר פרעתי בשטר של כת"י, והש"ך פסק דנאמן ואפילו קים לי אין יכול לומר כשתפס המלוה, עיי"ש. וכבר הציא האצ"ד שליט"א, ומה שציארו צוה האחרונים.

אמנם דעת התומים שם הוצא צפת"ש ס"ק ד וערוך השלחן סעי' א, שנהגו בכל צתי דין בישראל דאין נאמן לומר פרעתי כיון דאין אדם מניח שטר פרוע ציד המלוה שהיה יכול למוסרו לערכאות ששם אין נאמן לומר פרעתי. וכן כתב בנוצ"י בתשובה מבן המחצר הוצא צפת"ש שם. א"כ צניד"ד אינו נאמן לומר פרעתי כיון שלא היה מניח שטר פרוע ציד המלוה שהרי היה יכול לגבות בו בערכאות ובהולל"פ (וצפרט במקרה של סכסוך קשה של גירושין לא היה מניח שטר פרוע ציד המחזותן לשעבר).

זאת ועוד. מתקבלת טענת צ' שהסכס שנכתב הוא ראיה שחוב זה לא נפרע מכך שלא נזכר כלל בהסכס אע"פ שצמן כתיבת ההסכס היתה כבר תביעה על החוב הזה. ומה שהשיב צ"כ של א' שחוב זה נשכח צשעת כתיבת ההסכס זו טענה תמוהה, וכבר כתב הרמ"א שאין לדיין אלא מה שעיניו רואות.

ועוד נראה דאף אם נקבל טענת צ' שצחלוקת הדירה היתה כוונתו גם על החוב הזה, הרי מודה צוה שנתן את הכסף לבעל ולא לאצ"ו, זכותו של האב לומר שנתנית הכסף לצנו לא הוה פרעון חוב עצורו, וא"כ לא נפרע כלל, ורק הכסף שנכתב בהסכס מפורש בהסכס צוה ידו של הבעל כיד אצ"ו אך לא על מה שלא נכתב בהסכס. ולכן נראה דיש לחייבו על החוב.

ג. גם לפי דעת הפוסקים שנאמן לומר פרוע בכת"י, מ"מ הרי יש לחייבו שצועת היסת, וכמו שכתב הערוך השלחן שם, וצומניו דמפשרין חלף השצועה יש לחייבו בשליש לכל הפחות.

יהושע ווייס.

ההכחשה בין הלדדים היא האם הנתבע קבל לידיו צפועל את הכסף כטענת התובע, או שרק קבל על עלמו התחייבות בכתב על הסכום הנדון, וזאת במסגרת התחייבות למחותן שלו כדי לעזור לרכישת דירת הזוג, כטענתו. לכאורה להכחשה זו אין נפ"מ להלכה, דאפילו אם נקבל את סיפור הנתבע על גופא דעובדא מ"מ הוא חייב לשלם, שהרי לפנינו יש שטר התחייבות בכתב ידו ובהודאתו על סכום הנדון. אמנם דעת הרמ"א בס' סעי' ד' שעל שטר כת"י נאמן הלוה לומר פרעתי, וממילא אם הלוה יטען פרעתי אין מוליחין ממנו משום דאע"פ שיש חולקים על הרמ"א מ"מ יכול לומר קים לי כהרמ"א, אבל צניד"ד אין הנתבע טוען פרעתי כלל, דיסוד טענת פרעתי הוא שהלוה טוען שפרע למלוה והמלוה ידע וקבל את הכסף בתורת פרעון על החוב, אבל כשגם הלוה מודה שרק היתה כאן התחשבות מלידו כשחלקו ביניהם את הדירה, ורק מלידו היתה כוונה לפרעון החוב, אבל המלוה חשב שהכסף הוא פטרואי ולא תשלום על החוב, האם לזה יקרא טענת פרעתי? שהרי גם הוא מודה שלא דבר ולא פירש לא עם הזוג המתגרש ולחא עם המחותן שהוא מצליע בחלוקת הדירה את הסכום של ההלוואה, אלא רק שבמחשבתו כיוון לכך, הרי אין אלה אלא דברי נביאות ואין בזה כדי לפוטרו. וגם בעלם החשבון טענתו של הנתבע מופרכת, כי הסכום צנוי שכל ד' מקבל את השקעתו והשאר חולקין, ואם כטענתו הרי הוא נתן 15 אלף והיה לריך לקבל 15 ולא 10, ואם בגלל שבפועל לא שלח את ה-5 לכן זקפן לזכות המחותן, א"כ היה לריך לתת למחותן 85 ולמעשה נתן למחותן 80 בלבד, כי ההשקעה היתה 95 ולא 90, וכאן רואים שחילקו רק 90 לפי ההשקעה, וכל השאר נשאר רווח, וא"כ אפילו אם טענתו נכונה מגיע למחותן עוד 2.5.

דוד יהושע קניג.

הערות

- א. הלדדים חלוקים בשתי טענות: האחת האם הלוה קבל הכסף לידיו או לא. והשנית, האם עם ביצוע חלוקת הדירה והגט "גמרו" ביניהם את כל החובות כולל חוב ההלוואה או לא, שלטענת הלוה דברו על זה במפורש בזמן הגט, ולטענת המלוה לא דברו ע"ז.
- ב. מכיון שטענת הלוה היא שהחוב "נגמר" עם חלוקת הכסף והגט, אין הוכחה מתשבון החלוקה, מכיון שגמר החוב פירושו סילוק ומחילה, ולאו דוקא פרעון ממש.
- ג. בפרעון חוב הלוואה הלכה היא שפרעון בע"כ הוא פרעון כמו שכתבו חוס' גיטין עה א ד"ה מכלל, וסה"ת ש"ג ח"א אות ד, וכמבואר בשו"ע סי' קכ סעי' ב בא"ל הלוה טול את שלך והמלוה אינו רואה דהוי פרעון, וגם לא בעי קנין מלד המלוה לפרעון, עי' נחה"מ סי' שמל ס"ק א ד"ה והא למבואר, וקל"ה ח"א סי' רמג ס"ק ד, וחידושי הגרש"ש ב"ק סי' טז, וגם לא בעי כוונה לשם פרעון חוב, כיון שהעיקר הוא החלואה שהמלוה יקבל את הכסף, עי' קובץ שעורים ח"ב סי' כג אות ו.

א.ד.ל.